

W-mail

jaargang 9 (2008) nummer 2

INHOUD

BERICHTEN VAN BESTUUR EN REDACTIE

Redactioneel bericht

Prijsuitreiking van harte!

PROGRAMMA ACHTSTE WEMAL-STUDIEDAG

Orlanda Lie

'KENNIS-MAKEN' IN HET KORT

Orlanda Lie

REPERTORIUM VAN RIA JANSEN-SIEBEN

Aanvullingen VI*

Ria Jansen-Sieben

RECENT VERSCHENEN LITERATUUR EN RECENSIES

Erwin Huizenga

BERICHTEN VAN BESTUUR EN REDACTIE

REDACTIONEEL BERICHT

In verband met de aankondiging van de studiedag op 4 december verschijnt *W-mail* wat vroeger dan we van plan waren. Omdat we de deadline naar voren moesten halen, zijn de vaste rubrieken korter dan gewoonlijk en konden we voor deze *W-mail* niet tijdig een bijdrage in de vorm van een kort artikel realiseren. Een dunne ledenbrief dus dit keer, maar wat in het vat zit verzuurt niet! We hebben al diverse leden bereid gevonden een kort artikel te schrijven over hun lopende of afgeronde onderzoek en mocht je je hierbij aan willen sluiten, neem dan t.z.t. contact op met de redactie (voor de contactgegevens, zie het colofon).

PRIJSUITREIKING VAN HARTE!

Op vrijdag 12 december a.s. zal in Utrecht de G.A. Lindeboomprijs 2008 worden uitgereikt door de Stichtingen Historia Medicinae en Pieter van Foreest. Het is voor de vijfde keer dat deze prestigieuze vijfjaarlijkse prijs wordt toegekend. De prijs bestaat uit een geldbedrag van 10.000 euro, en wordt verleend voor bijzondere verdiensten op het terrein van de medische geschiedschrijving in de periode 2003-2007, bijvoorbeeld in de vorm van een of meer oorspronkelijke medisch-historische publicaties.

Met enige trots mogen wij berichten dat deze prijs dit jaar wordt uitgereikt aan Erwin Hui-
zenga voor zijn medisch-historische publicaties in die periode.

HET BESTUUR VAN WEMAL EN DE REDACTIE VAN *W-MAIL*
FELICITEREN ERWIN VAN HARTE MET DEZE EERVOLLE PRIJS!

PROGRAMMA ACHTSTE WEMAL-STUDIEDAG

DATUM: DONDERDAG 4 DECEMBER 2008

PLAATS: HUYGENS INSTITUUT DEN HAAG

Het eerste deel van deze studiedag is gewijd aan het Bartholomeus-project; het tweede deel staat in het teken van de feestelijke presentatie van de nieuwste WEMAL-publicatie: *Kennis-maken. Een bloemlezing uit de Middelnederlandse artesliteratuur* (red. Orlanda Lie en Lenny Veltman) die in augustus is verschenen.

- 13.00-13.30 Ontvangst met koffie en thee
- 13.30-13.40 Opening en inleiding
- 13.40-14.10 Voortgangsverslag van het Bartholomeus-project:
Noor Versélewel de Witt Hamer
- 14.10-14.25 WEMAL-project: digitalisering van Middelnederlandse artesteksten
- 14.25-14.35 WEMAL-website
- 14.35-15.00 Pauze
- 15.00-15.15 *Kennis-maken*: Nolanda Klunder (Geografie)
- 15.15-15.30 *Kennis-maken*: Jenny Mateboer (De vrouwelijke natuur)
- 15.30-15.45 *Kennis-maken*: Neeltje Rietveld - de Jong (Verloskunde)
- 15.45-16.00 Boekpresentatie
Voor WEMAL-leden is de bloemlezing te koop tegen de speciale prijs van €20
(winkelprijs €25).
- 16.00-17.00 Borrel

Het Huygens Instituut bevindt zich in het gebouw van de Koninklijke Bibliotheek te Den Haag, Prins Willem-Alexanderhof 5 en is binnen loopafstand van Den Haag CS. Vanaf perron 1 wordt aangegeven hoe te lopen om de hoofdingang van de Bibliotheek te vinden.

Ik hoop velen van jullie te mogen begroeten op 4 december!

Met hartelijke groeten, namens het bestuur van WEMAL,
Orlanda Lie

[Foto's: Orlanda-Jo.jpg en Lenny-Jo.jpg]

Lenny Veltman reikt het eerste exemplaar van *Kennis-maken* uit aan Joris Reynaert, ter gelegenheid van zijn afscheid als hoogleraar aan de Universiteit van Gent op 22 augustus 2008. Deze bloemlezing is aan hem opgedragen, omdat Joris Reynaert een belangrijke bijdrage geleverd heeft aan het huidige artesonderzoek. Bij zijn afscheid werden zijn artes-publicaties in een lezing gememoreerd door Orlanda Lie.

Foto's: Lenny Veltman.

WIE GEEFT ONZE WEMAL-REEKS EEN NAAM?

Op onze oproep om mee te denken over een naam voor de beoogde reeks diplomatische artes-edities, kregen wij één reactie met de volgende suggesties:

- Bibliotheek voor Middelnederlandse Artesliteratuur (BMA)
- Archief voor Middelnederlandse Artesliteratuur (AMA)
- Artes-Bibliotheek (niet te verwarren met Artis-Bibliotheek)
- Artes-Archief

Op de studiedag van 4 december kunnen nog suggesties worden ingediend.

'KENNIS-MAKEN' IN HET KORT

Kennis-maken. Een Bloemlezing uit de Middelnederlandse artesliteratuur (red. O.S.H. Lie en L.M. Veltman) is deze zomer verschenen als deel zes van de reeks 'Artesliteratuur in de Nederlanden' bij Uitgeverij Verloren (Hilversum).

Na het succes van *Een wereld van kennis* (red. E. Huizenga, L.M. Veltman en O.S.H. Lie) volgt nu een tweede bloemlezing uit de Middelnederlandse artesliteratuur, teksten die gericht zijn op het overdragen van kennis over wetenschap, gezondheid en techniek. De twaalf bijdragen beslaan opnieuw een breed spectrum van boeiende onderwerpen. Om de middeleeuwse teksten zo toegankelijk mogelijk te maken voor een hedendaags publiek worden de oorspronkelijke teksten vergezeld van een moderne vertaling.

Lezers kunnen kennismaken met de geografische kennis in de Middeleeuwen, een verhandeling over (edel)stenen, de dierenriemtekens en hun invloed op de seizoenen, natuurrampen en een voorspelling over het einde van de wereld, de kunst van het handlezen, een filosofische beschouwing over de transformatie van metalen, de gezondheidsleer, de middeleeuwse badcultuur, een handleiding voor vroedvrouwen, brokstukken van een encyclopedie voor vrouwen, en een seksuele handleiding voor mannen. Kortom, voor ieder wat wils!

INHOUDSOPGAVE

Ter inleiding

ORLANDA LIE EN LENNY VELTMAN

De onderste steen boven. Het lapidarium in de Middelnederlandse vertaling van Bartholomaeus Anglicus' *De proprietatibus rerum*

SASKIA BOGAART

De consideracie des badens. De badvoorschriften in *Tregement der ghesontheit* (1514), de eerste Nederlandse vertaling van Magninus Mediolanensis' *Regimen sanitatis* (ca. 1335)

FABIOLA VAN DAM

Deynde der werelt naket. Een eindtijdvoorspelling uit het begin van de zestiende eeuw
AN FAEMS

Hoe alkemie van selves warachtich es. De alchemie-passage in de *Gentse Boethius*
ANNELIES VAN GIJSEN

Hoe dese werelt is ghedeelt in viven. Geografie in de Middelnederlandse *Artes-Lucidarius*
NOLANDA KLUNDER

De hand als persoonlijke routekaart. Een middeleeuwse handleiding voor het handlezen: hs.
Gent, UB, 697
VINCENT KRAH EN ORLANDA S.H. LIE

Brokstukken van een middeleeuwse encyclopedie voor vrouwen? De Brusselse fragmenten
(Brussel, KB, 19.571)
ORLANDA S.H. LIE

Alles wat je altijd al over vrouwen wilde weten. Een voorlichtingsboek voor mannen uit de
zestiende eeuw
JENNY MATEBOER

Over de namen en de invloed van de tekens van de dierenriem. Het zodiologium Leiden, UB,
Ltk. 1202. (Met als Bijlage II: Tekst en vertaling van Johannes de Sacrobosco, *Computus Ec-
clesiasticus*, bezorgd door Jaap Staal)
JORIS REYNAERT

Veilig bevallen in de Middeleeuwen. Verloskundig onderwijs in *Den Roseghaert vanden Be-
vruchten Vrouwen*
NEELTJE RIETVELD – DE JONG

Bloedstollende verhalen. De bloedregen in Stralesont en andere zestiende-eeuwse natuur-
rampteksten
LENNY VELTMAN

Van 'smeinscen lede. Brussel, KB, 19.308, fol. 33v-39v; verzen 1-337
JOHANNA MARIA VAN WINTER

REPERTORIUM VAN RIA JANSEN-SIEBEN

Aanvullingen VI*

OP HET *REPERTORIUM VAN DE MIDDELNEDERLANDSE ARTES-LITERATUUR*,
DEEL 2

- p. 418, bij N20, toevoegen:
5 : 2.1 Cambridge, TC, o.q. 31

Darmstadt, HLHB, 2635
Erfurt, WAB, Ampl. Fol. 267
Londen, BL, Sloane 4018b
Stockholm, KB, X 97: **2.2**
Utrecht, UB, 694: **2.1**

- p. 419, na N40, inlassen:
New York, Pierpont Morgan Library, 385 N45
2 Augustijnen van Dordt, *De Schepping*
4 BNM
5 Berlijn, SBPK, mgf 1027: **2.2**
Brussel, KB, 15.642-51: **2.1**, ed. BLOMMAERT
Nijmegen, GA, Arch. Beide Weeshuizen 953: **2.2**

- p. 421, bij N150, inlassen na **2.4**:
Ed. **2.1 - 2.4**: MIEDEMA, N18

- p. 422, bij O10, inlassen:
1 16de eeuw; 205 ff.

- Ib., na **2** inlassen:
Ed. MIEDEMA, N19

- p. 423, bij O40, inlassen:
3 Deschamps 14

- p. 426, bij O130, na **2.4** vervangen:
'Editie in voorbereiding ...' door: 'Ed. Ria JANSEN-SIEBEN, Het maagtraktat van Nicolaus van Goudriaan. In: Dominik GROß und Monika REININGER (Hg.), *Medizin in Geschichte, Philologie und Ethnologie*. Festschrift für Gundolf Keil. Würzburg, 2003, 275-288.'

- Ib., **5.5 : 2.6** volledig vervangen door:
5.5 : 2.6 Gent, UB, 1273: **2.7**
's-Gravenhage, KB, 76E4: **2.3**, ed. De VRIES
's-Gravenhage, KB, KAW XVI: **2.3**, ed. JANSEN-SIEBEN
Londen, WI, 517: **2.6**, ed. JANSEN-SIEBEN
Wenen, ÖNB, 2818: **2.2**, ed. JANSEN-SIEBEN
Druk: 1514 Tseep vol wonders, cap. 89-101; sub MEDICIJNBOEK

- p. 428, bij P30:
2.1 volledig schrappen en **2.2** wijzigen in **2**

- p. 432, inlassen:
Pisa, Biblioteca di Università
Catalogus: Giuseppe MAZZATINTI, *Manoscritti delle biblioteche d'Italia*. Firenze, 1916, vol. 24.
Pisa, BU, 687 «Scritti Vari» P 155
1 15de eeuw; 60 ff.
2 f. 59v-60v: **alchemistische recepten**.
Inc. Fixacio luno dat salmen maken aldus ...

Ed. Guido MANACORDA, Frammenti di un ricettario medio-olandese del sec. XV. In: *Scritti varii di erudizione e di critica in onore di Rodolfo Renier*. Torino, 1912, 601-611.

- p. 432, bij P170, inlassen:

‘Thans in het bezit van Dr. Jacques van der Merckt, Brussel’

- p. 434, bij P230, inlassen:

‘Thans Brussel, KB, II 1288’

- p. 439, inlassen:

Hs. Riant, Parijs (olim?) (thans Cambridge, Mass.?) P515

1 anno 1587

2 pelgrimsreis: Die weggen van Sion

4 RB nr 805

- p. 440, inlassen:

Hs. Charles Schefer, Parijs (olim?) P545

1 16de eeuw

2 pelgrimsreis: Reyse naer het helighe Lant

4.1 RB nr 872

4.2 niet in veilingcatalogi juni/nov. 1898 en april/mei 1899

- p. 442, bij P640:

4.2 volledig vervangen door:

‘Röhricht nr 234’

- p. 444, bij P700, wijzigen in 4:

‘Bouwst. 1332.2’ vervangen door ‘Bouwst. 1331.2’

- p. 446, bij R60:

1 volledig vervangen door:

‘1 16de (17de?) eeuw; 74 ff.’

- p. 447, bij R60, toevoegen na 2.6:

Ed. W.L. BRAEKMAN, Antwerpse ‘consten ende secreten’ voor verlichters en ‘afsetters’ van gedrukte prenten. In: *VMKANTL* 1994, 78-152.

Ria Jansen-Sieben

RECENT VERSCHENEN LITERATUUR EN RECENSIES

A. Akasoy, Ch. Burnett en R. Yoeli-Tlalim (ed.), *Astro-Medicine. Astrology and Medicine, East and West*. Florence, 2008. *Micrologus. Nature, Sciences and Medieval Societies* 25.

Belangrijke bundel over een voor de artes belangrijk gebied, die zich nu eens niet beperkt tot West-Europa, maar uitwaaiert over de hele wereld. Uit de inhoudsbeschrijving van de uitgever: ‘This collection of essays demonstrates the richness and variety of the forms in which astrology and medicine have interacted in different cultures and at different times. Both medicine and astrology are concerned with the cir-

cumstances that have led to a condition of the body and with the prognosis of outcomes. The underlying framework is clear when the human body itself is regarded as being a 'little world' (microcosm) which corresponds in all its parts to the world as a whole (macrocosm). The association between human anatomy and the stars is found already in ancient Egypt and was later incorporated into Greek medical theory. [...] The significance of the cycles of the moon, in particular, for the development of a disease, lies at the heart of the theory of 'critical days', which was espoused by doctors from Classical Antiquity into the early modern period. There was always criticism of being guided by astrology, especially on the grounds that certain practices were superstitious rather than rational.' Inhoud:

- N.P. Heeßel, 'Astrological Medicine in Babylonia';
- V. Nutton, 'Greek Medical Astrology and the Boundaries of Medicine';
- H.M. Carey, 'Medieval Latin Astrology and the Cycles of Life. William English and English Medicine in Cambridge, Trinity College MS O.5.26';
- C. Pennuto, 'The Debate on Critical Days in Renaissance Italy';
- Y.T. Langermann, 'The Astral Connections of Critical Days. Some Late Antique Sources Preserved in Hebrew and Arabic';
- A. Akasoy, 'Arabic Physiognomy as a Link between Astrology and Medicine';
- V. Lo, 'Heavenly Bodies in Early China. Astro-Physiology in Context';
- A. Beinorius, 'Astral Hermeneutics. Astrology and Medicine in India';
- V.A. Wallace, 'A Convergence of Medical and Astro-Sciences in Indian Tantric Buddhism. A Case of the Kalacakratantra';
- R. Yoeli-Tlalim, 'Tibetan Medical Astrology';
- D. Gieseler Greenbaum, 'From Lilly to Steiner and Jung. Temperament in Astrology and Psychology, Seventeenth and Twentieth Centuries'.

C.F. Barnes (ed.), *The Portfolio of Villard de Honnecourt (Paris, Bibliothèque nationale de France, MS Fr 19093). A New Critical Edition and Color Facsimile*. With a glossary by S.L. Hahn. Aldershot, 2008.

R. Bork en A. Kahn, *The Art, Science, and Technology of Medieval Travel*. Aldershot, 2008. Avista Studies in the History of Medieval Technology, Science and Art 6.

Uit de omschrijving van de uitgever: 'In recent years, scholarship has increasingly emphasized the importance of travel and intercultural exchange in the Middle Ages. The notable medieval phenomena of pilgrimage and crusade obviously involved travel, while the growth of international commerce contributed decisively to the emergence of Europe as a major force in the world. Medievalists in all fields thus have good reason to consider this issue. The contributors here explore medieval travel from a variety of interdisciplinary perspectives, placing the physical practice of transportation into the larger context of medieval thought about the world and its meaning. The four sections move in focus from the practical to the theoretical, and back. The first section deals with medieval vehicles and logistics, considering Carolingian military planning, Venetian ship design, the origin of the coach, and trade-offs between land and water transport. In the second section, the authors look at ways in which medieval artists responded to travel in creating city gates, representations of earthly travel, and devotional images based on the idea of spiritual pilgrimage. The next papers deal with maps and their meanings, opening with an argument for the importance of Platonic symbolism for medieval mapmakers, followed by studies on the Hereford Mappa Mundi, the Gough Map, and Petrarch's travel guide to the Holy Land. The final section discusses the history of navigational instruments in the Middle Ages. Together, these papers constitute important explorations of how the practical and theoretical concerns of medieval travellers intersected, from the early Middle Ages to the dawn of the Renaissance.' Inhoud:

- R. Bork en A. Kahn, 'Introduction. The Art, Science, and Technology of Medieval Travel';
- PART I: MEDIEVAL VEHICLES AND LOGISTICS:
- B.S. Bachrach, 'Carolingian Military Operations. An Introduction to Technological Perspectives';
- J.E. Dotson, 'Everything is a Compromise. Mediterranean Ship Design, 13th to 16th Centuries';
- J. Munby, 'From Carriage to Coach. What happened?';
- D.H. Kennett, 'Caister Castle, Norfolk, and the Transport of Brick and other Building Materials in the Middle Ages';
- PART II: MEDIEVAL TRAVEL AND THE ARTS:
- M. Duran-McLure, 'Pilgrims and Portals in Late Medieval Siena';
- A. McClanan, 'The Strange Lands of Ambrogio Lorenzetti';
- A. Lermack, 'Spiritual Pilgrimage in the Psalter of Bonne of Luxembourg';
- PART III: MEDIEVAL MAPS AND THEIR USES:

- N. Hiscock, ‘Mapping the Macrocosm. Christian Platonist Thought Behind Medieval Maps and Plans’;
- D. Terkla, ‘Informal Catechesis and the Hereford Mappa Mundi’;
- N. Millea, ‘The Gough Map. Britain's Oldest Road Map, or a Statement of Empire?’;
- E. Edson, ‘Petrarch's Journey Between 2 Maps’;
- PART IV: MEDIEVAL NAVIGATIONAL INSTRUMENTS:
- R.A. Paselk, ‘Medieval Tools of Navigation. An Overview’;
- S. Schechner, ‘Astrolabes and Medieval Travel’.

B.M.S. Campbell, *Field Systems and Farming Systems in Late Medieval England*. Aldershot, 2008. Variorum Collected Studies Series 903.

Y. Desplenter, ‘Vrouwe, laet Jan de mamme suyken / Barthelmees is een kolkuyken. Een Middelnederlandse cisiojaan in een bijzonder Hollands psalter (ca. 1485)’. In: *Queeste. Tijdschrift over middeleeuwse letterkunde in de Nederlanden* 15 (200), nr. 1, p. 36-54. Themanummer: *Tweespraak. Het continuüm van Middelnederlandse literatuur en Latinitas*.

E. Gertsman (ed.), *Visualizing Medieval Performance. Perspectives, Histories, Contexts*. Aldershot, 2008.

N. Hiscock, *The Symbol at Your Door. Number and Geometry in Religious Architecture of the Greek and Latin Middle Ages*. Aldershot, 2007.

P. Horden, *Hospitals and Healing from Antiquity to the Later Middle Ages*. Aldershot, 2008. Variorum Collected Studies Series 881.

E. Huizenga, ‘Facetten van het Middelnederlands in middeleeuwse chirurgieën’. In: *Geschiedenis der Geneeskunde* 12 (2008), p. 181-189.

E. Huizenga, ‘Cutting and Writing. Medieval Dutch Surgeons and Their Books’. In: A.M.W. As-Vijvers, Jos. M.M. Hermans en G.C. Huisman (red.), *Manuscript Studies in the Low Countries. Proceedings of the ‘Groninger Codicologendagen’ in Friesland, 2002*. Groningen [etc.], 2008, p. 81-102. Boekhistorische Reeks 3.

E. Huizenga, ‘Unintended signatures. Middle Dutch translators of surgical works’. In: M. Goyens, P. de Leemans en A. Smets (ed.), *Science translated. Latin and Vernacular Translations of Scientific Treatises in Medieval Europe*. Leuven, 2008, 405-438. Mediaevalia Lovaniensia, Series I, 40.

L. Jefferson, *The Medieval Account Books of the Mercers Of London. An Edition and Translation*. 2 Dln. Aldershot, 2008.

L. Jongen, ‘Als je maar gezond bent. Hildegard van Bingen: mystica, componiste en kruidenvrouw’. In: *Kunst en wetenschap* 17 (2008), nr. 2, p. 5-6.

D.C.J. Kinable, ‘Latijnse en Middelnederlandse “disputaties”. Babelse tweespraak en lexicale analyse’. In: *Queeste. Tijdschrift over middeleeuwse letterkunde in de Nederlanden* 15 (200), nr. 1, p. 70-95. Themanummer: *Tweespraak. Het continuüm van Middelnederlandse literatuur en Latinitas*.

E.S. Lane, E. Pastan en E.M. Shortell (ed.), *The Four Modes of Seeing. Approaches to Medie-*

val Imagery in Honor of Madeleine Harrison Caviness. Aldershot, 2008.

O.S.H. Lie en L. Veltman, *Kennis-maken. Bloemlezing uit de Middelnederlandse artesliteratuur*. Hilversum, 2008. Artesliteratuur in de Nederlanden 6.

Tweede bloemlezing met edities van zeer uiteenlopende artesteksten door leden van de WEMAL. Inhoud:

- O.S.H. Lie en L. Veltman, 'Ter inleiding', p. 9-26;
- S. Bogaart, 'De onderste steen boven. Het lapidarium in de Middelnederlandse vertaling van Bartholomaeus Anglicus' *De proprietatibus rerum*', p. 27-48;
- F. van Dam, 'De consideracie des badens. De badvoorschriften in *Tregement der ghesontheyt* (1514), de eerste Nederlandse vertaling van Magnus Mediolanensis' *Regimen sanitatis* (ca 1335)', p. 49-72;
- A. Faems, 'Deynde der werelt naket. Een eindtijdvoorspelling uit het begin van de zestiende eeuw', p. 73-90;
- A. van Gijsen, 'Hoe alkemie van selves warachtich es. De alchemie-passage in de *Gentse Boethius*', p. 91-112;
- N. Klunder, 'Hoe dese werelt is ghedeelt in viven. Geografie in de Middelnederlandse *Artes-Lucidarius*', p. 113-136;
- V. Krah en O.S.H. Lie, 'De hand als persoonlijke routekaart. Een middeleeuwse handleiding voor het handlezen: hs. Gent, UB, 697', p. 137-162;
- O.S.H. Lie, 'Brokstukken van een middeleeuwse encyclopedie voor vrouwen? De Brusselse fragmenten (Brussel, KB, KB 19.571)', p. 163-180;
- J. Mateboer, 'Alles wat je altijd al over vrouwen wilde weten. Een voorlichtingsboek voor mannen uit de zestiende eeuw', p. 181-204;
- J. Reynaert, 'Over de namen en de invloed van de tekens van de dierenriem. Het zodiologium Leiden, UB, Ltk. 1202. (Met als Bijlage II: Tekst en vertaling van Johannes de Sacrobosco, *Computus Ecclesiasticus*, bezorgd door Jaap Staal)', p. 205-230;
- N. Rietveld - De Jong, 'Veilig bevallen in de Middeleeuwen. Verloskundig onderwijs in *Den Roseghaert vanden Bevruchten Vrouwen*', p. 231-256;
- L. Veltman, 'Bloedstollende verhalen. De bloedregen in Stralesont en andere zestiende-eeuwse natuurrampteksten', p. 257-282;
- J.M. van Winter, 'Van 'smeinscen lede. Brussel, KB 19.308, fol.33v-39v; verzen 1-337', p. 283-304.

C. Martello, C. Militello en A. Vella (ed.), *Cosmogonie e cosmologie nel medioevo. Atti del convegno della Società Italiana per lo Studio del Pensiero Medievale (s.i.s.p.m.)*, Catania, 22-24 settembre 2006. Turnhout, 2008.

P. Nightingale, *Trade, Money and Power in Medieval England*. Aldershot, 2007. Variorum Collected Studies Series 894.

P. Radelet – de Grave, m.m.v. C. Brichard, *Liber amicorum Jean Dhombres*. Brepols, 2008. Réminiscences 8.

Betreft met name studies naar wiskundige teksten uit de vijftiende en zestiende eeuw, evenals geometrie en fysica. Uit de inhoud (selectie):

- J. Aczél, 'Pexider Equations Restricted to Open Regions';
- C. Alvarez, 'François Viète et la mise en équation des problèmes solides';
- J.-R. Armogathe, '«La nouvelle porte du ciel». Sur la *Dioptrique* de Kepler';
- J. Bricmont, 'Determinism, Probability and Physics';
- A. Djebbar, 'La géométrie du mesurage et du découpage dans les mathématiques d'Al-Andalus (X^e - XIIIe s.)';
- P. Freguglia, 'Les équations algébriques et la géométrie chez les algébristes du XVIe siècle et chez Viète';
- E. Giusti, 'La théorie des proportions au XVIe siècle: entre philologie et mathématiques';
- A. Malet, 'Just before Viète. Numbers, Polynomials, Demonstrations, and Variables in Simon Stevin's *L'Arithmétique* (1585)'.

J. Samsó, *Astronomy and Astrology in al-Andalus and the Maghrib*. Aldershot, 2007. Variorum Collected Studies Series 887.

G. Rex Smith, *A Traveller in Thirteenth-Century Arabia. Ibn al-Mujawir's Tarikh al-Mustabsir*. Aldershot, 2008.

M.H. Sitters, *Sybrandt Hansz. Cardinael 1578-1647, rekenmeester en wiskundige. Zijn leven en werk*. Hilversum, 2008.

Hoewel natuurlijk op het randje van wat met goed fatsoen nog *middeleeuwse* artesliteratuur genoemd kan worden, is deze studie toch belangwekkend genoeg om hier te worden vermeld. Uit de beschrijving van de uitgever: 'Sybrandt Hansz Cardinael (1578-1647) verhuisde in 1605 van Harlingen naar Amsterdam, waar hij een rekenschool hield. Met de publicatie van *Hondert Geometrische questien* (Blaeu 1614) vestigde hij zijn reputatie als meetkundige. In het eerste deel van deze omvangrijke studie beschrijft Sitters Cardinael en zijn familie tegen de achtergrond van de politieke en godsdienstige ontwikkelingen in de Gouden Eeuw. [...] Het tweede deel behandelt zijn werk. Na een inleiding in de *Elementen* van Euclides en een analyse van de *Questien* schetst Sitters Cardinaels betekenis voor de meetkunde in het licht van zijn afwijzing van de algebra. Vervolgens komen zijn overige publicaties, waaronder een astronomieboekje en een leerboek over Italiaans boekhouden, aan de orde en zijn lessen over (land)meetkunde, wijnroeien, astronomie en navigatie die een leerling heeft opgetekend in een monumentaal handschrift.'

L. Visser-Fuchs, '[Recensie van: J.M. van Winter, *Spices and Comfits. Collected Papers on Medieval Food*. Voorwoord P.L. Totnes. Devon, 2007 (zie ook *W-mail* 8 (2007), nr. 2)]'. In: *Queeste. Tijdschrift over middeleeuwse letterkunde in de Nederlanden* 14 (2007), nr. 2, p. 188-190.

Erwin Huizenga